

UPPSALA
UNIVERSITET

BESLUT

2020-09-22 UFV 2020/1480

Utbildningsdepartementet

Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning

Box 256
SE-751 05 Uppsala

Besöksadress:
Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare:
Cilla Häggkvist

Telefon:
018-471 4700

www.uu.se

cilla.haggkvist@uadm.uu.se

Beredning med:
Vetenskapsrådena
Juridiska avdelningen
Studentkårerna

Beslut

Härmed beslutas
- att Uppsala universitet överlämnar bifogat yttrande som sitt svar.

Bakgrund

Uppsala universitet har beretts möjlighet att lämna svar på remissen *Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning*.

Bifogat yttrande har utarbetats av biträdande avdelningschef Cilla Häggkvist.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad rektor i närvaro av universitetsdirektör Caroline Sjöberg, efter föredragning av biträdande avdelningschef Cilla Häggkvist. Närvarande därutöver var akademiombudsman Per Abrahamsson och Uppsala studentkårs ordförande Jacob Färnert.

Eva Åkesson

Cilla Häggkvist

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2020-09-22 UFV 2020/1480

Box 256
SE-751 05 Uppsala

Besöksadress:
Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare:
Cilla Häggkvist

Telefon:
018-471 4700

www.uu.se

cilla.haggkvist@uadm.uu.se

Utbildningsdepartementet

Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning

Uppsala universitet har beretts möjlighet att lämna svar på remissen *Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning*.

Uppsala universitet anser att prövning av lämplighet för en viss utbildning är svårt att genomföra på ett rättssäkert sätt och avstyrker därför förslaget.

I promemorian U2020/03981/UH från Regeringskansliet angående *Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning* fastslås att "skolan är avgörande för det svenska samhällsbyggandet" och att "lärare har en central betydelse för elevens framgång". Därefter dras slutsatsen att "det är avgörande att den som antas till förskolläro- och lärarutbildningen har förutsättningar att genomföra den". Universitetet har inget att invända mot detta, men ser inte att införandet av ett nytt särskilt behörighetskrav, är rätt väg att gå för att ge studenterna bäst förutsättningar att genomföra utbildningen.

Kraven som enligt förslaget kan ställas för att antas till förskolläro- och lärarutbildningen ska "avse den sökandes förmåga att tillgodogöra sig sådana utbildningsmoment som har direkt anknytning till den kommande yrkesutövningen", det vill säga visa om en person kan sägas klara av de praktiska momenten i utbildningen (VFU) redan innan utbildningen startar.

Argumentationen i promemorian bygger på att studenterna blir mer motiverade om de redan innan studierna inleds vet vad utbildningen innebär och på att avhopp kan undvikas med högre antagningskrav. Universitetet anser att detta är fel väg att gå av flera skäl.

Försöksverksamhet med lämplighetsprövningar har genomförts på Linnéuniversitetet (LNU) och Stiftelsen Högskolan i Jönköping (HJ). Universitets- och högskolerådet (UHR) har samordnat försöksverksamheten och ansvarat för utvärderingen av den.¹

Av UHR:s rapport (s. 8) framgår att ”Det mått som använts som markör för yrket är den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). UHR:s analyser visar inte på några genomgående effekter av lämplighetsbedömningen på studenternas prestationer på sin första VFU /.../”

Vidare (s. 8) rapporteras att ”Inget tyder på att lämplighetsbedömningen hade positiva effekter på studenternas poängproduktion eller benägenhet att stanna kvar på utbildningen. Däremot noterades negativa effekter, att lämplighetsbedömda studenter vid några program presterade sämre eller stannade kvar i lägre grad. Lämplighetsbedömda var heller inte mer motiverade eller akademiskt engagerade än icke-lämplighetsbedömda vid andra lärosäten, ett och ett halvt år in på utbildningarna.”

UHR sammanfattar (s. 8) ”Givet den noterade bristen på generella positiva effekter, förekomsten av negativa effekter, samt risken för att lämplighetsbedömning missgynnar vissa grupper, kan UHR inte rekommendera ett generellt införande av lämplighetsbedömning till lärarutbildning i de former som har utvärderats.”

Problem med definitionen av lämplighet

Att försöka definiera vad som är en lämplig lärare är svårt, men under hela utbildningstiden görs bedömningar av de blivande lärarnas kunskaper och färdigheter och bara de personer som klarar av även praktiska moment godkänns. Vissa studenter behöver mer övning än andra, men de som godkänns klarar de kursmål som satts upp. I efterhand kan det konstateras att de var lämpliga för utbildningen eller inte. Efter examen kan studenten ansöka om lärarlegitimation som också kan dras in om personen befins olämplig för yrket.

Att bedöma lämpligheten hos personer som ännu inte påbörjat en utbildning är mycket svårare. Lämplighet fungerar inte som ett binärt begrepp där en person à priori är lämplig eller inte, en person kan bli lämpligare genom att han eller hon övar och

¹ UHR:s rapportserie 2018:8, *Lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar* Utvärdering genomförd av försöksverksamhet med krav på att den som antas till förskolläraryrket, grundläraryrket eller ämnesläraryrket är lämplig för yrket.

tillgodogör sig en utbildning. Vem som skulle kunna bli en lämplig lärare efter år av studier och övning är ytterst svårt att förutspå genom ett test innan utbildningen startar.

I och med att begreppet ”lämplig för en viss utbildning” är svårdefinierat är det också svårt att utforma prov och testa lämpligheten på ett rättssäkert sätt.

Rättssäkerhetsproblem

Att ta fram ett prov som testar lämplighet för en utbildning är inte okomplicerat. Vad är det som testas? Och är resultaten hållbara över tid? Om en person befins olämplig vid ett testtillfälle, men något år senare befins lämplig, skulle inte då också den förändringen ha kunnat ske inom utbildningen? Och kanske ännu snabbare där.

Ytterligare ett rättssäkerhetsproblem är den sökandes rätt att testas igen. Om en person klassas som (o)lämplig för utbildningen, ska det resultatet då gälla även i framtiden eller är testresultatet begränsat i tiden? Om det finns en begränsning i tid skulle det kunna argumentaras att personen även kunde ha blivit (o)lämplig under utbildningen.

En annan rättssäkerhetsfråga gäller överklagande. En sökande som inte uppfyller den särskilda behörigheten har rätt att överklaga beslutet. Det är dock oklart vad som kan överklagas i fallet med ”lämplighet” testets utformning (om testet mäter det som avses) eller själva testresultatet.

Testresultat som allmän handling

Resultatet av behörighetsprövningen resulterar i lista på personer som antingen bedömts lämpliga att följa utbildningen eller inte. Denna lista måste betraktas som allmän handling vid lärosätena och kan (och kommer att) begäras ut. Det är oklart om det får till följd att färre söker till lärarutbildningarna p. g. a. risken att bedömas som ”inte lämplig”.

Lämplighet som krav för antagning även till andra utbildningar och kostnader

Om lämplighet som särskild behörighet införs för antagning till lärarutbildningarna finns risk för det även bör tillämpas vid annan antagning (lämpliga läkare, ekonomer, psykologer, jurister o. s. v). Frågan är om det finns någon utbildning som kan genomföras av en olämplig person kan då ställas. Ifall fenomenet sprids till andra utbildningar skulle det leda till omfattande testning före antagning och ge stora och oönskade kostnader för lärosätena.

Antal sökande som berörs bara för lärarutbildningarna vid Uppsala universitet uppgår till nästan 4000 individer per läsår.

UPPSALA
UNIVERSITET

Även i UHR:s rapport (s. 8) kommenteras kostnadsfrågan ”Om lämplighetsbedömning ska utgöra ett behörighetskrav betyder det att alla sökande måste ges möjlighet att genomgå lämplighetsbedömningen för att bli behöriga. Det skulle innebära att många sökande skulle bedömas under en relativt kort tidsperiod i antagningsprocessen vilket skulle vara en logistisk utmaning. Kostnaderna bedöms också bli omfattande.”

Spridning av antagningskrav mellan lärosäten

Frivilligheten i användandet av lämplighet som särskild behörighet kan diskuteras. Om ett eller flera lärosäten använder sig av möjligheten att testa studenterna innan utbildningen startar för att kunna anta endast ”lämpliga” studenter finns risk att detta tolkas som att övriga lärosäten antar ”olämpliga” personer. Så är naturligtvis inte fallet, men det kan skapa ett hårt tryck på övriga att införa ett lämplighetskrav, vilket innebär både merarbete och betydande kostnadsökningar utan att kvaliteten i utbildningen ökar.

Studenter med funktionsnedsättning

En fråga som inte behandlas i remissunderlaget är hur hanteringen kring studenter med funktionsnedsättning ska skötas. Dessa personer har rätt till riktat pedagogiskt stöd både när de genomför behörighetsgivande studier och när de bedriver högskolestudier, men deras rättighet till anpassning vid lämplighetsprovet är oklara eller obefintliga. Universitet och högskolor har ingen information om deras behov av stöd vid provsituationen (eftersom de inte är studenter) och gymnasieskolan har heller inget ansvar att ge stöd (eftersom den nya särskilda behörigheten ”lämplighet” inte ges som kurs på gymnasienivå).

Enligt UHR:s rapport (s. 7) har försöksverksamheten också visat på vissa oönskade konsekvenser på området breddad rekrytering ”Sökande från studieovana hem, sökande som hade gått gymnasieprogram som leder till yrkesexamen (undantaget barn- och omsorgsprogrammet), och sökande med utländsk bakgrund, blev i något högre grad bedömda som ännu ej lämpade än övriga sökande.”